

NEW JUNGIAN
ISRAELI ASSOCIATION

עמותת יונגיאנית
ישראלית חדשה (ע"ר)

דף הבית

"להיכנס למצב של מילוי חומרים ולהיות במינון הנכון של ראייה."

ראיון עם המשוררת רות נצר.

מתוך החלום כמקור השראה לכתיבת שירה.

עבודה סמינריונית לסמינר **M.A** של פרופ' אורי ברנשטיין על בעיות בכתיבה ספרותית.

ראינה וכתבה: תלמה דינשטיין

ינואר 2000

רות נצר, פסיכולוגית יונגיאנית ומשוררת, אשה שקופת עיניים, לבושה בצבעי שלכת עמומים שנגעו בסגול.

כיון שהצרוף של פסיכולוגיה ושירה לא רגיל, וכיון שבאנליזה יונגיאנית חייב המטופל לתעד חלומות וגם מקבל עידוד והכוונה להתייחס אליהם בצורה יצירתית לא שגרתית, פתחתי בשאלה מה קדם למה: ההתוודעות לחלומות ותעודם או כתיבת שירים, ואיך נחשפה בילדות לשירה.

ר. בתור ילדה חלמתי חלומות ובתור ילדה כתבתי שירים. בתעוד חלומות התחלתי כשהלכתי לאנליזה ומאז כל השנים אני ממשיכה מאוד ברצינות. בגיל שמונה בערך הכרתי את שירת רחל, וכיון שגדלתי בבית דתי, הייתי חשופה מינקות לתפילות שהן שירה, למוסיקה של השירה ולצד הרוחני והנוחם שיש בה.

ת. מה גרם לתעוד חלומות להפוך לשירה?

ר. כמו שכל דבר בחיים יכול להפוך לשירה כך גם חלומות. מספר השירים שנוצרו מחלומות קטן יחסית בתוך מכלול השירים שלי. בספרי הבא שיוצא באביב יש מחזור של שירי מסע, תאורי אנשים, שירי טבע ומשפחה. אני כותבת על הרבה תחומים וחלום הוא רק אחת הקטגוריות. כיון שהעולם הפנימי מאוד חשוב לי אני כותבת עליו. יש לי שירים ששייכים למצבי דמדומים שונים מחלום, כמו מדיטציה והזיות, שהמרחק בינם ובין חלום אינו גדול, במובן של להיכנס למצב של מלוי חומרים. למשל ב"ארצות המים" אני ממש מתארת איך נכנסים לתוך מצב פנימי:

"ואהיה כבודה מלבי ארצות מלח ומים / שראיתי על מסכי עיני התרחשויות / חשמל דקיקות בתנועת הגלעין, בתוך הקף / הראש שומעות האזנים מים, טחנות, סוסים, / עלים נדפים, גלגלים, / תנועות ועצמים זוהרים, נענים / לרצון סמוי, מתפוגגים בנדידה / של עצם מקישה בעצם // ביחידותי, בשכבי ובקומי. // [20].

העובדה שרות מנווטת אותי מיד בתחילת הראיון לתחום שהגדרתי לעצמי כמשני - שירי מדיטציה והזיה, מעצימה את התחושה שקבלתי בקריאת שיריה, ללא ידיעת מוקדמת על ילדותה, ששירתה שואבת מחוויות דתיות ומיסטיות ושפתה מזכירה לי טקסטים אזוטרים. אני מוודאת זאת בשאלה האם זה שיר חלום.

ר. זהו שיר חיזיון פנימי, מדיטציה שמזמינה מראות פנימיים. לחלום יש ספור התרחשות וארועים ואילו מצבים מדיטטיביים הם בדרך כלל תמונות והבזקים.

#רות ממשיכה לתאר לבקשתי איך היא נכנסת להרפיה עמוקה תוך מוכנות לקבל מה שבא, ולאותה מדיטציה, ש"לפעמים אין בה כלום ולפעמים יש בה תמונות". ומאשרת לי שהשיר הזה הוא תאור של חוויה מיסטית.

אני מבקשת ממנה להבהיר את ההבדל בין מה שהיא מגדירה כמצב מדיטטיבי הזוי ומצב חלימה. ר. זה שונה לחלוטין. החלום קורה לך. בחלום האגו לא נמצא בכלל בעוד שבמצב מדיטציה הזויה אתה נמצא במצב של נים ולא נים ויכול להתערב. אידל, בספרו על אבולעפיה והקבלה הנבואית, מספר על אבולעפיה שפיתח טכניקות של כניסה למצבים מיסטיים של דבקות בעזרת צבעים ואותיות. ת. בואי נחזור לנושא הראשי: חלומות ושירה. חשיבות החלום בתהליך הכתיבה היצירתית והדמיון בין שפת חלום ושירה.

ר. חלום ושירה באים מאותו מקום שאיננו יודעים מהו ולכן קוראים לו "הלא מודע". המקום ממנו באים דברים מעצמם. לכן השפה זהה, רק ששירה מופיעה במלים וחלום בתמונות.
ת. גם אם הבסיס המטאפורי, התמונתי/סמלי זהה, איך את מעבירה את ה"בהוי עם הקצוות הפרומים" (בניסוח של אגי משעול), לשפה?

ר. יש חלומות שהם קטעים, קטעים, ויש שהם מאוד מאורגנים וברורים. למשל שיר חלום מהספר החדש שנתתי לך בטיוטה.² [21] שיר על חלום חוזר בו אני נודדת כפליטה: "שוב פקד אותי חלום הנדודים / מהלכת לבד, פליטה ללא יעד נהיר / (סיר בישול בידי האחת, ילדה בידי האחרת) / האם לא אחדל מנדודי הזרים שמקיצים אותי / בתמהון? - ולא אני, כי אם בת דמות לאשה שהושלכה / פונה אל פתחי מילוט כדי להתגונן / כמו מי שמכחיש זכרון בדוי באפיקים, במדבר, במישור, בהר / מגיחה אל מגדל וחולמת / שאם המגדל אומר שהיא קיימת - אז היא קיימת. / אם הוא אומר - אז היא יום יום."

השיר הזה הוא צרוף של שני חלומות: הדימוי שלי עם סיר בישול ביד אחת וילדה בידי השניה, הוא חלום אחד מלפני שנים רבות, והשאר הוא חלום מאוחר יותר.

ת. האם חזרת למחברת החלומות שלך ונעזרת בה כדי להכניסו לשיר?

ר. לא, אני זוכרת את הדימוי עם ילדה וסיר בישול. אני נושאת אותו כבר עשרים שנה. את חלום הנדודים חלמתי לפני שנתיים. כתבתי עליו שיר ואחרי שסיימתי הוספתי את הדימוי הישן כי הרגשתי שזה שייך לתמונת החלום הזו. אני זוכרת ויכולה לכתוב על חלומות משמעותיים גם אחרי שנים.

ת. אבל איך את מעבירה מתמונות למלים?

ר. אני לא יכולה לומר לך, זה קורה מעצמו. כמו שאיך תסבירי איך את מתרגמת מחשבה למלים? לפעמים זה לוקח זמן עד שזה פתאום בא ומתנסח כשיר. אבל ברוב השירים אין לי מושג רגע לפני שזה יוצא מה אני הולכת לכתוב, גם אם נושא השיר "מציאותי". כמו שהמחשבה מנחה את עצמה, גם שירה היא תהליך לא מודע ומסתורי, במיוחד כיצד היא מתארגנת בקצב מסוים עם היכולות היחודיות של הלשון השירית.

ת. האם יש משהו בשירי חלום שלך מבחינת השפה ומבחינת תמונתית שלא קיים בשירים אחרים?

ר. אני לא רואה את זה, אולי מישהו אחר ימצא. הרי בשירה יש רשות לעסוק כרצונך בחומרי המציאות בלי הקשר הגיוני. והחלום בעצמו יכול להופיע ככה. שיר שבו אני מתארת חלום לא יהיה

שונה משיר שבו אני מכניסה רסיסים של חוויות אחרות ועושה מהם מקשה אחת.

#אני מבקשת מרות למצוא שירי "חלום נטו" נוספים והיא קוראת לי את השיר "ויטה".³

ר. "את ואני חלמנו צפור צהובה / שנתפשה בשמלתי / ואת אמרת 'זו ויטה הקטנה' // עטפנו אותה בנייר אורז / ליד הצריף / ועץ הפלפלון // ספדנו לה כמו שסופדים לתום / ולנשיות שהושחתה // (גם אז עָלָה זוהר ירוק מכנפיה) // בזכות ההומור המפויס שלך / לא היה הצער רב כצפוי / אחר כך עלה טעם דם בפה".

גם זה שיר חלום מלפני עשר שנים, שנשמע כמו ספור מציאותי.

ת. הבית הראשון נשמע כחלום, הבית השני נקרא כתאור טקס קבורה שילדים עושים במציאות. אבל יש לי שאלה: כשאת כותבת בשיר שהוא חלום נטו, משפט גבוה כמו "ספדנו לה כמו שסופדים לתום ולנשיות שהושחתה" זה שונה לגמרי. זה משפט מבאר שהוספת אחר כך, נכון?

ר. כן, זה משפט שמתאר את החוויה והכאב בתוך זה. אבל השיר הזה הוא בעיקרו ספור החלום.

ת. אני רוצה שנדבר על סוגי שירי חלומות אחרים. האם יש לך איזהו שיר שבו את מזמינה חלום על נושא מסוים? מה שנקרא גם "שאלת חלום", או חלום שהיה לך כבר ואת רוצה שיחזור?
ר. לא.

ת. יש שירי חלום שסובבים סביב דימוי מחלום, ציר חלום, או מתפתחים מ"צֶלַע חלום". כפי שאני רואה אלו רוב השירים שלך. איך זה קורה? מתחיל, האם את כותבת קטע של חלום ומשהו נוסף מתפתח? או אולי להפך, את נמצאת במצב-מקום במציאות, ופתאום הסיטואציה מזכירה לך שחלמת על משהו דומה?

ר. נראה לי שאני קודם נזכרת בחלום ואני מתחילה לכתוב וזה מוליך אותי לאן שזה מוליך אותי.

אני מדברת על כך בשיר 'בקר אפריל': "מה טעם באת בחלום לומר לי דברים שאני יודעת מכבר"⁴

אני מנווטת בזהירות ושואלת את רות האם יש לדעתה הבדל בין שימוש בשירה בקטע מחלום או בחומרי מציאות. מטרתי המוסווית היא למצוא עד כמה חשוב הקשר היומיומי לחומרי חלום כקטליסט לשירה.

ר. החוויה של כתיבת שיר היא לגבי אותו דבר. העושר הזה, המצב הנפשי המיוחד הזה שאין לו שום מקבילה, כשהדברים נובעים וזורמים ומתהווים וקורים מעצמם.

³ שם, עמ' 10.
⁴ "מה טעם". שם, עמ' 10.

אבל כשאני שואלת את רות האם הייתה מרגישה בחסר אם היו אומרים שמותר לה לשורר רק על חומרי מציאות היא צוחקת ומגיבה מידית: אני הייתי מערימה.

ת. למה? הרי אמרת שחומר החלום הוא רק חלק מתוך מכלול נושאי כתיבתך.

ר. (מרצינה) לא הייתי יכולה בלי זה. ואם הייתי גרה במשטר דיקטטורי הייתי מוצאת דרכים לשנן חלומות חשובים, כי זה לא רק העניין של לתעד. מבחינתי חלום זה חומר נורא חשוב שבא להגיד לי משהו. גם כשאני לא משתמשת בחלום בכוונה פסיכולוגית. החלום הוא חומר גלם כדי לבטא איזו חוויה שאחר כך תוליך למשהו, לתת ביטוי לחוויה הפנימית. לכתוב שיר חלום כמו שכדאי לצייר חלום.

ת. האם את מתייחסת לכך מבחינה אסתטית?

ר. לא. התייחסות אסתטית ממעיטה מהערך. אני מדברת על צורך לתת ביטוי ומקום לכוח של הדימוי. להחיות אותו, שיקבל מקום בעולם.

ת. אבל ללא ההסבר הפסיכולוגי.

ר. לא. בשום אופן לא. בכלל אני חושבת ששירה ופסיכולוגיה הם ערוצים נפרדים.

ת. זה דבר מאוד חשוב. איך את מפרידה ביניהם כפסיכולוגית?

ר. זה לא מתוך מחשבה. זה קורה מעצמו ואני נורא שמחה על כך. זה ערוץ אחר לגמרי. בואי, אני אספר לך על חלום נורא יפה שחלמתי שבו מופיע העניין של לצייר את החלומות. חלמתי שאני רואה ערמה של ספרי קודש, ספר אחד שנותנים לי לראות הוא של יהודה ציון אבולעפיה. זה השם שהחלום המציא, והוא משתמש בצרוף של יהודה ציון ושל שמו של אבולעפיה המקובל, וכשאני מסתכלת בו אני רואה שהוא מסביר שם למה חשוב לצייר את החלומות. אני לא זוכרת את ההסבר. אבל המסר הוא שחשוב לצייר חלומות. ואחר כך מתחיל לרדת ברד, ואני מחזיקה את הספר מעל הראש, והוא הופך להיות מגן כדי שהברד לא יפגע בי.

החלום אומר לי כמה חשוב לתת ביטוי יצירתי אמנותי לחלום. את רואה את המעגל הזה? אחר כך כשזה הופך להתבוננות שלי, זאת כבר הפרשנות: הברד הוא החומרים שמתקיפים מהלא מודע.

ת. אני לא רואה את זה כך. אני רואה את הברד ברובד אחד כמייצג משהו מציאותי לחלוטין. את מתגוננת בפני המציאות ושומרת על גופך האינסטינקטיבי. ברובד אינטרפרטציה אחר הוא יכול לגלם מה שבא מלמעלה - התקשחות האינטלקט. סכנת

ברד אינטלקטואלי, פרשני, מאיימת על החיבור הבלתי אמצעי למים של הלא מודע

ר. זה רעיון יפה, אבל ברד הוא גם החלק האגרסיבי של הלא מודע. לכן מופיע ספר עם עטיפה קשה שמגן עלי מפני מציאות פנימית וחיצונית כאחד.

להפתעתי רות לא כתבה או ציירה בהשראת החלום המשמעותי הזה. היא מסבירה שיש חלומות חשובים שהיא רק משננת בזיכרון. אבל מיד מתייחסת לחלום אחר שתועד בשיר וסדרת ציורים כאחד.

ר. השיר על היוניקורן - חד הקרן, סובב סביב תמונת חלום: " את היצור שלי ראיתי מהלך באיורים של טקסט קדום. / קרני אילים משגיאות התמזגו / לקרן אחת, ומתוכה עינו הענקית מביטה בי / ברוכנו לשתות ממעין סמוי // "אמרו לי: הזהרי מפניו הצחות. / אבל אני נגשתי / ופיו פער קריאה / כנהר לוחט. "

השורה הראשונה היא תוספת לחלום. מה שראיתי בחלום הוא יצור שהיה בהתחלה איל עם קרניים מסתעפות שהתאחדו והפכו לקרן אחת. נהר האנרגיה הבלתי נראית שזרם מלועו נתן לי מכה חזקה בלב שהתעוררתי, והלב דפק נורא. חלום חזק מאד. המשך השיר הוא מציאות שלקוחה מזמן אחר: "על כן, בהתגלות לנגדי בקרן רחוב / אמן זכוכית המעלה לעין עוברים ושבים / באוב שלהבתו חזקן שקוף תכלכל / כעין האגמים הטהורים הכרתיו מיד. "

ולכן קראתי לשיר "טוטם"⁵ [22] החלום היה כל כך חזק שהרגשתי שאני חייבת לצייר אותו, בסופו של דבר הציור לא דומה לתמונת החלום, אבל זה לא משנה.

ת. ואז חזרת וכתבת את השיר אחרי הארוע המציאותי של המפגש עם נפח הזכוכית ברחוב. זאת דוגמא מעולה לסינכרוניות: איך מופיעה מטאפורה זהה במציאות ומתחברת לחומר חלום כדי לסגור מעגל של משמעות בנפש. האם בדיעבד יש לך איזה פרוש פסיכולוגיסטי לגבי אותו חד קרן? ר. את יודעת שהיוניקורן הוא סמל של אחדות הניגודים בנפש. כשהוא רוכן למעין הוא מכוון אותי להתחבר למקור הנביעה הפנימית של אנרגית הנפש. חוויית בחלום חיבור עם כוחות גדולים ואנרגטיים שמצד אחד צריך להיזהר מהם ומצד שני, צריך ללמוד לחיות אתם ולנתב אותם. הצורך הראשוני היה לצייר. הייתי חייבת. ציירתי סדרת ציורים גדולים בעקבות החלום. הציור היה כמו הארקה של הכוחות הגדולים, כדי שלא יפגעו בי. זה כמו המאבק של יעקב במלאך בלילה. החלום בא בלילה, הוא מכה בי בעוצמה שבו. הציור של הכוח הזה מאפשר להפוך את הכוח המאיים לברכה. כמו שהמלאך הנאבק ביעקב, בסופו של דבר, מברך אותו. כל זה התרחש אינסטינקטיבית, לפני

⁵ עמי 25 ב "האדום של הלבן", הוצ' תמוז.

ההבנה של כל זה. והשיר בא בשלב מאוחר יותר.

בשלב מאוחר יותר של הראיון נזכרת לפתע רות בעוד מקרה של סינכרוניות בו חוותה, אחרי שנים, במציאות, את הארוע שחלמה וכתבה בשיר 'ויטה' שהזכרנו קודם:
ר. לא מזמן גיליתי בחצר ביתי ציפור מתה, עם מקור צהוב. הרגשתי במציאות כאב כמו שהרגשתי בחלום הישן ההוא. נדהמתי. אמרתי לעצמי: "הנה קורה עכשיו ממש מה שקרה בחלום." עשיתי טקס קבורה לצפור ובכיתי. זאת היתה תחושה מוזרה, כאילו חלמתי וכתבתי לפני שנים את מה שאמור לקרות. כאילו שהזמנים התכווצו והזמן אחד.

קטעי הראיון האלו מרגשים אותי במיוחד מפני שהם עונים על תקוותי למצוא דוגמאות לחוויות בהן נחלם חלום בעל אימפקט חזק שנעלם כאילו לחלוטין מפני השטח, ואז במרחק זמן, צץ בצורה סינכרוניסטית לא צפויה, במציאות יום יומית. הארוע המציאותי שמביא בחזרה את חומר החלום, גורם לתחושה של סגירת מעגל בין שני רובדי הוויה, מעגל של תובנה אינטואיטיבית עמוקה שאי אפשר לדעתי להגיע אליה בשום צורה אחרת.

ת. גם לי היו ארועים כאלו בחיים, במיוחד בשלב האחרון של האנליזה היונגיאנית שעברתי בניו יורק. היו לי מצבים שבהם ארועי חלום ומציאות התערבבו והמשיכו זה את זה יומיומית בצורהמדדהימה. אז קיבלתי חיזוק לתחושה שלווה אותי מילדותי, שיש רובד קיומי מקביל לרגיל ורוב האנשים פשוט לא מודעים לכך. זוהי ההוכחה החשובה ביותר לדעתי למה מעשה שירה שמבוסס

על חלום, ולמה מודעות לחלום בכלל, חשובה כל כך. אני רואה זאת כרקמת תחים נסתרים, תח שעולה ויורד, מתגלה ונעלם מתחת לפני אריג המציאות. במקרים מיוחדים, כמו מה שקרה לך, יש לבן אדם את הזכות לחיות חלומות כאלו וליצור בעקבותיהם.

עינה של רות המנידה ראשה לאישור נופלת על סימן שאלה שסימנתי בצד השיר: "דג אבן" והשיחה משנה כיוון. רות מספרת לי שהיא כותבת עכשיו ספר על אלכימיה ופסיכותרפיה בו מקובץ חומר של קורס שהעבירה במסגרת הוראת תורת יונג.
ר. האלכימאים היו מדווחים בטקסטים על חלומותיהם. הם ראו את החלומות כהמשך וביטוי לתהליך האלכימי. בשבילם הפנטזיות והחלומות היו חשובים בדיוק כמו התהליך החומרי. והם כתבו כל מיני

דברים בטקסטים שלהם שנשמעים כמו שירים. אני לקחתי קטעים מתוכם והכנסתי לתוך השיר. לכן קראתי לשיר "דג אבן". אלו חלומות אלכימיים בעקבות דורן וג'ון ריפלי, אלכימאים שחיו במאה השש עשרה.

אבל השיר מתחיל בקטע מתוך חלום של פציינטית שלי: "אלה הדגים זורחים בפרסקות בטורקיז מואר" הייתה בחלום שלה תמונה של קיר ועליו דגים מצוירים בצבע טורקיז. מכיוון שדגים מופיעים אצל האלכימאים זה נכנס לתוך השיר. ההמשך: "ואלה עיני הדג / שעלו בראש הרים / סגולים באש האליקסיר". התמונה הזאת היא המצאה שלי. אליקסיר הוא החומר האלכימי המיוחד. ואחר כך הקטע הבא:

"זאת האבן שצפרים ודגים יביאו לנו". זאת האבן היקרה שהיא סמל הנפש. שהיא הלפיס האלכימי. ועכשיו יש פה טקסט שבו אני פשוט מצטטת את הטקסט האלכימי: "קח את האבן והיא צפור מופלאה/ שעפה ללא כנפים באפלת הלילה ובבהירות היום. / במרירות של גרונה/ ימצאו צבעיה"⁶ אני משתמשת במה שהם כתבו מפני שזו שירה, אפילו בלי שהם התכוונו לכתוב שירה. ת. השימוש בטקסטים האזוטריים הללו שנשמעים מצד אחד כקוד של שפה גבוהה, ומצד שני כשפת חלום סתומה, מדהים בעושרו החזותי/מילולי אבל לא מובן, גם אחרי ההסבר החלקי שלך. האם יש לזה באור?

ר. חלקי, למשל הציפור זה החלק הרוחני. מדובר פה על אחדות הניגודים. את מבינה אני לוקחת את הטקסטים השיריים האלו ומכניסה אותם לחוויות שלי וכותבת עליהם שיר.

השימוש בחומרי חלום ודמיון של אחרים, כמו של פציינטים, טקסטים "מדליקים" ועוד, מסקרן אותי מאוד. מסתבר שזו לא הפעם היחידה שרות הכניסה קטעי חלומות של אחרים לשירתה. ברור לי שהאזנה יומיומית לחלומות של אחרים מגרה כמעט כמו חלימה עצמית.

אני עוברת לנושא אחר: החלום ושיר החלום ככוח מרפא. בשלב קודם של הראיון ענתה רות בשלילה לשאלתי האם היא מציירת "מְנַדְלוֹת",⁷ בהשפעת חלומות. גם על שאלתי הנוכחית האם חלמה "חלום רפואה" בו ניתנה "תשובת מרפא" נבואית בדמות אל הרפואה, או דימוי קלאסי אחר, היא עונה בשלילה, ולפתע היא נזכרת שלילה אחד התעוררה עם המשפט: "לרפא את הבכי של ארבע כנפות הארץ."

⁶ עמ' 19, ב"האדום של הלבן".
⁷ "מנדלה" = מעגל קסם בהינדית. דיאגרמה מקודשת, בד"כ מעגל, לפעמים רבוע או לטוס עם שמונה עלים. מבנה מאורגן המסמל את תמונת הנפש. משמשת כסמל מצויר להפנמה ומדיטציה.

ר. אני חולמת מלים ומשפטים מיוחדים, וזה משפט מדהים, לא צריך להוסיף לו דבר. כמו שאמרו בתלמוד: "נפל משפט לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה." כתבתי את המשפט הזה בין

ארבע

לרפא את

השירים שלי במחשב בצורה כזאת

בכי

הארץ

כנפות

#אני מזהה בצורת העמדת המלים: "לרפא את", "ארבע", "כנפות" "הארץ" בקצוות, ואת המלה "בכי" במרכז בצורת מנדלה. רות מסכימה ושתינו מתרגשות כיון שחלום כזה נחשב לחלום מרפא "פר אקסלאנס", גם בגלל התוכן של המשפט השירי, וגם בגלל משמעות המנדלה כסמל העצמי בעל כוח המרפא הפנימי.

לאורך כל הראיון עם רות אני נחשפת לשירים שנכתבו במצב אקסטטי, בשפה גבוהה "בכל זאת/ הדימויים היו / חזקים מכל / הם נטעו באפרסק / את חישקו / הטיפו ענברים מגזעו //...הם קוננו על / השונות הבלתי נתנת לגשור / השונות שלא תֶאֱמַן / השונות שמכאיבה מרוב / ערגה // ככל שהדמיון מתעתעת / כפלא הקרבה / ככל שהדמיון מבטיחה את השלם / השונות הבלתי נתנת לגישור"⁸ – שורות כאלה נקראות כאמירות הגותיות או פסיכולוגיסטיות "על" ולא נקלטות כתמונות. במקביל אני חשה את אהבת המלים שלה, הנבירה, החיפוש האלכימאי ב"פינצטה" אחרי "המלה הנכונה", מילת הכישוף שגורמת לאינטוקסיקציה (כישוף עצמי) של המכשף עצמו.

רות מספרת שהיא מתעדת חלומות ביקצה, לפני שיברחו, וכותבת שירים לפני ההרדמות, "כשהאגו עייף והחומרים באים בקלות". גם זמן נסיעות באוטובוסים טוב "לתרגום ערות החלום לערות הערות".

מכיוון שאחד משיריה המרכזיים של רות, לדעתי, הוא מחזור השירים "הרמס", ומכיוון שאני מחפשת שירים הנכתבים בהשפעת ארכיטיפים, והרמס הוא "אל המשוררים והיצירה", אני שואלת האם גם לדעתה שיר חלום שמעוגן בארכיטיפ יהיה חזק יותר משיר חלום אחר.

ר. גם חלום נדודים הוא חלום חזק.

ת. בגלל שזה חלום חוזר?

ר. לא, בגלל שזה מצב כלל אנושי והוא חלק מהגורל האנושי, מחוויה פנימית כלל אנושית. כשהראתי את השיר לאמי היא שאלה אותי מה פתאום כתבתי חלום כזה, כי זה חלום שלה. היא הייתה זו שהיגרה לָאָרֶץ והיתה פליטה. לפעמים אנחנו חולמים חלומות של אחרים, או חלומות שהם גם של אחרים. היוניקורן והציפור הם סמלים ארכיטיפליים, אבל למעשה כל מצב אנושי הוא ארכיטיפלי.

ת. כלומר את אומרת שהעוצמה של חלום ושיר-חלום גדלה ככל שהסמל יותר אוניברסלי.

ר. בדיוק. אבל להרמס, יש משמעות אלכימית מיוחדת.

ת. בגלל שהוא אל המעברים בין המודע והבלתי מודע?

ר. כי הוא האל שמביא את החומרים מלמטה למעלה. הוא עושה את התחום שדברת עליהם, הרמס

אל הדרכים, הטרנספורמציה, זה שמשנה את החומרים ומתעתע.

ת. ואילו את מתארת אותו כ "דיוק המואר / זה שלובש את עירום המלים / כלשון אש שקופה //

ומצטלל / אל שורש אותיות" ⁹ //

ר. כי הוא גם המוציא לאור של הידע הראשוני של האדם שמאפשר לו לכתוב ולבטא את

עצמו, וכאל ההוצאה לפועל הוא אל הדיוק.

ת. הצרוף של לבוש עירום המלים שנראה כלשון אש שקופה הוא יפהפה. שורות כמו "פרוות אור

של חומר חושים" או "צורות הן הזית החומר" מאיפה הן?

ר. הנה יש לך תשובה בהמשך השיר הזה: "הלא השירה היא תבונת / האל המתחזה לאנושי / ברק

נפשנו שהיינו מבקשים / באותו שבר חסד גדול / והכורח לגלם בבשר ודם / את דימוי התשוקה." ¹⁰

ת. וזה אומר שכשאנחנו כותבים שירה אנחנו בשבר של חסד גדול.

ר. כן. השיר הזה מתאר מצב נפשי קיומי, מצב נפשי בכתובה, כאן זה לא המצב האקסטטי שתואר

ב"ארצות הים": "מים, טחנות, סוסים, / עלים נידפים, גלגלים, / תנועות ועצמים זוהרים" ¹¹. כאן זה

מנוסח מאוד ומוגדר.

השיר 'חלום מילה שמוליכים ועוזבים לנפשו' ¹² מתחיל בשורות: "נכנסתי אל פרץ סדק אשר בו

דברים אחרים / ינועו מטרם זמנים ושנתי נהיתה עלי כי יצאה / ממני מלה / כאפלה נמלאה בעצם

הגרון " רק המלה הנכונה, כמו ה"לְפִיס", פותחת את הסדק דרכו נכנסים לחביון הלא מודע - "בטרם

⁹ ב"הרמס ושירים אחרים" עמ' 35. "מחזה להרמס"

¹⁰ שם עמ' 36.

¹¹ שם, עמ' 8.

¹² ב"הרמס ושירים אחרים" עמ' 34

זמן" שקיים בחלום ובהזיה, ושנפתח גם במצב האקסטטי של הכתיבה האלכימית. מי שלא מנחש נכון, או לא קיבל הדרכה, איך לומר את מילות "מנטרת הקרביים": "מְרַדֵּת" ו"שוֹהֵר"¹³ (בהמשך השיר הזה) לא יפתח את הטקסט הנצור בקרביו. למשפטי חלום שנכנסים לשיריה של רות יש רובד סמוי לעתים אפילו למשוררת עצמה. הארוע שקורה במשך הראיון ממחיש זאת יותר מכל: כשאני מבקשת בתחילת הראיון מרות לתת לי דוגמא לשיר שהכניסה לתוכו משפטי חלום היא מפנה אותי לשיר על סבתה 'סידור' מתוך הספר שעומד לצאת. "חלמתי אותה מעוטפת טלית / עומדת מול חלון, מתפללת- / רבוננו של עולם במה זכיתי' / ויוצאת מן העולם"

ר. את המשפט הזה בדיוק היא אמרה בחלום. לא ראיתי אותה יוצאת דרך החלון אבל זו הייתה משמעות עמידתה. היא נפטרה לפני כעשרים שנה ואת החלום חלמתי חמש שנים אחרי שנפטרה. # בקטע הרבה יותר מאוחר בראיון, כששאלתי את רות האם חוותה איזה חלום שהקדים ארוע במציאות, מה שנקרא "חלום נבואי" ואולי כתבה על כך, ספרה לי שיומיים לפני שסבתה נפטרה קראה לה לעזרה בחלום.

ר. לפני חודש, אבא שלי שכבר לא שולט בעצמו, פלט, לתדהמתי, שסבתי התאבדה. ואז נזכרתי בחלום שהוא והבנתי למה קראה לי.

מדהים לשמוע איך בשני המקרים הקדימו החלומות את המציאות. מפליא עוד יותר, איך שיר החלום השני מתעד את האסון כתאור פואטי תוך שימוש במטאפורה של "יציאה מן העולם". ר. החלום שאני חולמת איך מתה - יוצאת מן העולם, מהחלון, עכשיו, כשאני מדברת על זה, אני חושבת בפעם הראשונה שזה כאילו החלום עשה תיקון למוות המציאותי, שבו היא לא יצאה נכון מן העולם.

תוך כדי הקשבה אני נוכחת לדעת שברגע זה מתרחש מולי "קטע" אזוטרי בו מממשת רות את ציווי המנטרה ששמעה בחלום: "לרפא את הבכי של ארבע כנפות הארץ". לא רק החלום עשה "תיקון" למוות המציאותי, אלא היא עצמה. בחיבור שהיא עושה, במשך הראיון במציאות, בין

הרבדים של העלאת זיכרון, סיפור העובדות, והקראת שירי חלום. מילות החלום הן "מנטרה" שחוזרת לקרבי הנפש ופותחת אותה לריפוי. בעוד שאמירת השיר בקול רם, בכוונה, כמו תפילה, ("בית אלוהים נהלך ברגש, ואני בצדק אחזה פניך")¹⁴ מאחה את זיכרון הכאב של כל המעורבים ומקיפה אותם בתוכנה מרפאת שמקדשת פרידה.

"איך עוברים מכאן בחזרה לשאלות?" שתינו תוהות ואני מכריחה את עצמי להמשיך לשאול. ת. האם 'והיה שם' הוא שיר איזכור חלום, בעצם קינה ספוגה בתחושות נחלמות? ר. בדיוק. זה המצב כשאתה מתעורר ויודע "שהיה שם עוד דבר / שזכרנו אבד // בתוך נסיעה גדולה וממושכת"¹⁵ זוהי תחושת ההחמצה והאבדן שבשכיחת חלום חשוב.

ת. בתחילת הראיון הבנתי ממך שאת לא חשה הבדל חושי או נפשי בין כתיבת שירי טבע למשל ושירי חלום, כעת אני לא בטוחה בכך. ולכן אני שואלת האם הפרסונה שלך כמשוררת משתנה בזמן הכתיבה, או בגלל הכתיבה הספציפית הזאת? ר. יש הבדל, זה אחרת, אבל זה סודי.

ת. זה בדיוק מה שאני מרגישה פתאום, שאת שיר החלום נטו, הכי קשה להפוך לשיר אוניברסלי, למרות הסמלים הקולקטיביים, כי המיחבר שלהם מאוד אישי בחלום של כל אחד. ולכן ההתייחסות לשיר חלום יכולה להיות מקבילה להתבוננות בציור סוראליסטי מדהים שהוא סודי במהותו. במקרה הטוב ביותר הצופה/קורא מוצא בו חלקים של עצמו, אבל אף פעם לא מזהה או מזדהה עם הסיפור השלם של הצייר.

ר. הנה פה בשיר 'והבלתי ניתן'¹⁶[23]: "והבלתי ניתן להבנה / והבלתי ניתן להאמר / הגלעין המסרב להרפא / ...ואני מנסה להיות במינון הנכון של ראייה / כדי להתחבר עם אורפאוס אהובי". מינון נכון של ראייה חשוב לי.

בסוף הראיון אני מזהה שוב את תהליך "התיקון הפואטי" מובלע בשיר 'להשכין את הצמיחה'¹⁷: "את חולמת אותי דרכך כאילו בהסח הדעת / מצמיחה ענבים כמו / שמכוונים מקל למרכז האדמה / מפאת הצפוי חולמת / עץ אלכימי //... אין ספק הוא מבשר / צפור מפנימיותו / להשכין בה צמיחה

¹⁴ שם

¹⁵ ב"בקר אפריל". עמ' 61.

¹⁶ "בקר אפריל". עמ' 45.

¹⁷ שם, עמ' 14.

שכבר רוצה / להפרד / (הפְּרָדָה אמרנו, גם היא מעשה מקודש)"

לדעתי זהו תאור כיצד ההתמרכזות וההתכוונות שקיימות בחלימה שנחויות ומתועדת ב"עבודת חלומות" יומיומית, הופכת לשירה. החלימה מכניסה למצב של מלוי חומרים. החלום הוא מקל הניווט, ה,אקסיס מונדי' שננעץ בבלתי מודע והופך בו לעץ אלכימי פורח. הכתיבה היא תהליך הכלה, תעוד וטיפוח של אותה צמיחה צפורית פנימית. שירת חלום יכולה לצמוח דרך גזע המוח רק בזמן שהאגו מסיח דעתו מעצמו. וכשזה קורה בראיה הנכונה ובמינון הנכון שירת חלום מצמיחה לכותב אותה את ענבי המרפא ועוזרת לו להשתחרר מקיבעונותיו.